

DUBRAVKA MILJKOVIĆ
dipl. pedagog i psiholog

Moguća struktura poticajnih i ometajućih faktora u učenju pitomaca vojnih škola

Uvod

Svaka ljudska aktivnost, pa tako i učenje, ne nastaje samo po sebi. Da bi došlo do učenja potrebno je da budu ispunjeni određeni uvjeti. Apstrahujući one opće (npr. postojanje sadržaja koji se uči, zadovoljavajući nivo sposobnosti onoga tko uči i sl.) zadržat ćemo se na unutarnjim motivima koji uslovljavaju učenje (tzv. intrinzični motivi) i vanjskim motivima učenja (ekstrinzični motivi).

Motivi obje skupine vrlo su brojni i raznovrsni i različito zastupljeni kod svakog pojedinca. U skupinu unutarnjih motiva ubrajaju se npr. interes za određene sadržaje, radoznalost za nova i nepoznata saznanja, svijest o individualnoj i socijalnoj vrijednosti učenja, težnja za osmišljavanjem sadržaja koji se uče, težnja za samopotvrđivanjem, ustrajnost u ulaganju vremena i energije, spremnost za rješavanje problemskih situacija itd. Značajni su za učenje i motivi iz skupine tzv. vanjskih, a to su i ocjena, pohvala nastavnika — starješine, takmičenje, aktivnost i odnosi u grupi, poticajna vrijednost cilja i zadataka nastavnih sadržaja i općenito organizacije i realizacije nastave.

Svi se ti motivi, i unutrašnji i vanjski, međusobno isprepliću i teško je, zapravo i nemoguće, tačno odijeliti stupanj njihove pojedinačne izraženosti u procesu učenja. Međutim, mnoga istraživanja na tom planu (a i na planu motivacije općenito) pokazala su da su trajniji i veći efekti aktivnosti koja se podstiče unutrašnjim motivi-

ma, odnosno da bolji uspjeh u učenju postižu oni koji uče zbog svog interesa i želje za znanjem nego oni koji, pojednostavljeno rečeno, uče za ocjenu i pohvalu.

Sa stanovišta motivacije općenito, vojna zvanja imaju brojne specifičnosti u odnosu na sva ostala zvanja, što proizlazi iz društvene uloge Armije i njezine organizacijske strukture. Dok s jedne strane, vojni poziv pruža velike mogućnosti za zadovoljavanje različitih aspekata motiva za samopotvrđivanjem, s druge strane, ta profesionalna opredeljenost obavezuje vojna lica da svoje motive podrede društvenim ciljevima i onda kad je dovedena u pitanje njihova osobna sigurnost. Zbog toga se može reći da je za pripadnika Armije veoma značajna struktura njihove motivacije da bi ispoljili svoju borbenu osposobljenost, jer ih upravo motivacija čini spremnim da na odgovarajući način upotrebe svoju osposobljenost. »Organizacijska struktura Armije, takođe, čini specifičnom motivaciju svojih pripadnika. Potreba za odgovarajućim rasporedom snaga i popunom formacijskih mesta, često se sukobljava sa željama i potrebama pojedinaca u pogledu mesta službovanja, premeštaja i dužine boravka na određenom mestu. Organizacija rada i odmora na prvom se mestu podređuje potrebama službe, a tek onda mogućnostima i željama pojedinaca. Istovremeno, pripadnici Armije podležu vrlo oštrim socijalnim normama, koje proizlaze iz kodeksa ponašanja, oblačenja, ophođenja i dr. Nepridržavanje ovog kodeksa automatski znači kršenje vojne discipline, što ima posledice po društveni status pripadnika armije«.¹ Međutim, u toj istoj organizaciji ne smije se zanemariti izvanredna briga za svakog pojedinca i vrlo dobra materijalna baza školovanja.

Neka ranija ispitivanja motivacije za učenje kod učenika osnovnih i srednjih škola² pokazala su da, usprkos razlika među pojedinim skupinama ispitivanih učenika, prevladavaju vanjski motivi — uči se da bi se nakon školovanja dobilo bolje radno mjesto, da se nastavi školovanje, da se dobije dobra ocjena i sl. Autor to objašnjava razvojem potreba koje uvjetuju potrošačko ponašanje, zatim problemima koji postoje prilikom izbora i upisa u drugu fazu srednjeg usmjerenog obrazovanja, a tu su i ozbiljni problemi pri zapošljavanju.

¹ Ranko Popović, *Osnovi vojne psihologije* (odjeljak: Motivacija ličnosti), Vojnoizdavački zavod, Beograd 1973.

² T. Grgin, *Hijerarhija pozitivnih i negativnih motiva u učenju đaka osnovnih škola*, Zbornik radova: Dani psihologije 80/81, Zadar 1982, str. 9—17.

Navedena su ispitivanja pokazala i to da nastavnici, pa čak i razrednici, veoma malo poznaju motivaciju učenika za učenje, što se u praksi odražava u veoma otežanom individualiziranom odgoju — obrazovnom radu.

Problem i cilj ispitivanja

Aktuelna odgojno-obrazovna praksa u vojnim školama ukazuje na brojne probleme koji su, posredno ili neposredno, posljedica neadekvatne motivacije pitomaca. U nastavi se ti problemi najbolje očituju u rezultatima koji su ispod nivoa onih, koje bi pojedini pitomci mogli postići u odnosu na svoje sposobnosti.

Osim ranije navedenih karakteristika vojne organizacije, brojne su druge specifičnosti u samom vojnom školstvu (u odnosu na školstvo u građanstvu), kao što su internatski organiziran život, obavezno popodnevno učenje, nemogućnost izlazaka iz kruga kasarne po želji i dr.

Zbog toga je neophodno da se evidentiraju svi oni faktori koji pitomce potiču na učenje, odnosno oni koji ih u učenju ometaju, kao i kakva je relativna snaga svakog od tih faktora.

Budući da se stalno ističe zahtjev i potreba za dobro poznavanje pitomaca, kao preduslova za individualizaciju odgojno-obrazovnog rada, treba vidjeti u kojoj mjeri nastavnici — starješine poznaju strukturu motivacije pitomaca za učenje.

Također, dobivene će rezultate biti zanimljivo usporediti s navedenim rezultatima sličnih ispitivanja u građanstvu, tj. ustanoviti koliko na strukturu motivacije za učenje utječu specifičnosti vojnog školstva, odnosno nepostojanje problema vezanih uz zapošljavanje i slična egzistencijalna pitanja s kojima se suočavaju mladi u građanstvu.

Cilj ispitivanja je definisan na slijedeći način: (1) utvrditi aktuelnu hijerarhijsku strukturu i izraženost poticajnih i ometajućih faktora u učenju kod pojedinih struktura pitomaca i (2) ustanoviti u kojoj mjeri nastavnici, odnosno starješine poznaju strukturu motivacije za učenje kod pitomaca.

Postupak i tehnika ispitivanja

Ispitivanje se odvijalo u dvije faze. U prvoj je od pitomaca traženo da na list papira napišu sve ono što ih potiče na učenje i zalaganje u radu, a zatim i sve ono što ih u učenju ometa. Izdvojeni su motivi koje su navela dva ili više pitomaca. Dobivena je lista od ukupno 36 pozitivnih (potencijalnih) faktora i lista od 24 nega-

tivna (ometajuća) faktora. Već ova razlika u broju istaknutih pozitivnih i negativnih motiva potvrđuje rezultate nekih ranijih sličnih ispitivanja u građanstvu (npr. Grgin, 1980, 1981, na učenicima osnovnih i srednjih škola), da su pozitivni motivi u učenju brojniji od negativnih.

Slučajnim su redoslijedom, svi pozitivni, odnosno svi negativni faktori, poređani u tabelu koja u zaglavlju ima stupnjeve za procjenu svakog od faktora: veoma mnogo (potiče, odnosno ometa u učenju), mnogo, malo, ni malo. Jedna forma tako oblikovanog upitnika primjenjena je kod pitomaca Vojne akademije KoV i Srednje vojne škole KoV, a paralelna forma s nekim izmijenjenim tvrdnjama, zbog drugačijeg sistema školovanja i kod pitomaca Škole rezervnih oficira inžinjerije.

Upitnik je primjenjen kod pitomaca 3. i 4. godine Vojne akademije KoV — smjer inžinjerija, 3. i 4. godine Srednje vojne škole KoV — smjer inžinjerija, te kod dve slučajno odabrane nastavne grupe Škole rezervnih oficira inžinjerije, sveukupno 153 pitomca.

Upitnik je ispunilo i 79 starješina različitog profila.

Statistička obrada

Pojedinim stupnjevima za procjenu izraženosti potencijalnog, odnosno ometajućeg faktora u učenju pridruženi su brojevi: 3 — veoma mnogo (potiče, odnosno ometa učenje); 2 — mnogo; 1 — malo; 0 — ni malo;

Za svaku su tvrdnju izračunate frekvencije odgovora na svakom stupnju i pomnožene s odgovarajućim vrijednostima skale. Dobile vrijednosti su zbrojene i podijeljene s brojem pitomaca koji su ispunili upitnik. Za svaku je tvrdnju (pozitivan — negativan motiv) time dobijen prosječan stupanj njegove izraženosti za tu skupinu pitomaca.

Dakle:

$$\overline{SI} = \frac{(n_1 \cdot 3) + (n_2 \cdot 2) + (n_3 \cdot 1)}{N} \quad (1)$$

gde je:

$\overline{SI}$ = prosječan stupanj izraženosti motiva;

n_1 = broj pitomaca koji su odgovorili da ih navedeni faktor *veoma mnogo* potiče — ometa u učenju;

n_2 = broj pitomaca koji su odgovorili da ih navedeni faktor *mного* potiče — ometa u učenju;

n_3 = broj pitomaca koji su odgovorili da ih navedeni faktor *malo* potiče — ometa u učenju;

N = ukupan broj pitomaca, tj. $n_1 + n_2 + n_3 + n_4$;

(n_4 = broj pitomaca koje navedeni faktor *ni malo* ne potiče — ometa u učenju).

Teoretski, moguć je raspon ovih vrijednosti od 0 do 3, tj. kad bi svi ispitani pitomci odgovorili da ih neki faktor »veoma mnogo« potiče — ometa u učenju, njegova bi poticajna snaga bila obilježena sa 3, a nasuprot tome, kad bi svi napisali da ih neki faktor »ni malo« ne potiče — ometa u učenju, njegova bi vrijednost bila nula.

Prema tako dobivenim vrijednostima utvrđen je rang svih pozitivnih, odnosno negativnih motiva za učenje za svaku strukturu pitomaca posebno i za sve starješine.³

Izračunata je prosječna snaga pozitivnih, odnosno negativnih motiva za učenje:

$$\overline{SM} = \frac{\overline{SI}_1 + \overline{SI}_2 + \dots + \overline{SI}_{10}}{10} \quad (2)$$

gdje je:

$\overline{SM}$ = prosječna snaga skupine pozitivnih, odnosno skupine negativnih motiva za određenu strukturu pitomaca;

$\overline{SI}$ = prosječan stupanj izraženosti pojedinog motiva kako je dobiven prema obrascu (1).

Na osnovu cjelokupnih rang-lista pozitivnih — negativnih motiva izračunati su međusobno koeficijenti rang-korelacije (RO) sa ciljem da se ustanovi stupanj podudarnosti lista motiva među pojedinim strukturama:

$$RO = 1 - \frac{6\sum D^2}{N(N^2 - 1)} \quad (3)$$

gdje je:

RO = koeficijent rang-korelacije

(vrijednosti mu se mogu kretati od -1 do 1 ; što je slažanje u hijerarhiji motiva dvije skupine pitomaca veće to je RO veći, tj. kad ne bi postojala nikakva razlika u redosljedu motiva za učenje. Na primjer, da je želja za znanjem i kod pitomaca 38. i 39. klase Vojne akademije KoV na prvom mjestu, želja da se što prije osamostale na drugom mjestu i tako redom do 36. poticajnog faktora, koeficijent rang-korelacije bio bi maksimalan: 1)

³ Tabelarno će biti dato samo prvih 10 najjačih pozitivnih — negativnih motiva.

Kad bi liste bile potpuno obratne, tj. da je neki faktor kod jedne strukture pitomaca na prvom, a kod druge strukture pitomaca na zadnjem mjestu, koeficijent rang-korelacije bi iznosio: (-1) .

»D« u obrascu (3) označava razliku između rangova koje pojedini faktori zauzimaju u strukturama pitomaca koje se uspoređuju. Značajnost rang-korelacije računata je po obrascu:

$$t = RO \sqrt{\frac{N-2}{1-RO^2}} \quad (4)$$

a očitavana u tablici graničnih vrijednosti t — testa uz broj stupnjeva slobode $n = N - 2$.

Rezultati

PROSJEČNA SNAGA MOTIVA ZA UČENJE

Struktura ispit. Valencija	4. god. VA	3. god. VA	4. god. SVŠ	3. god. SVŠ	Mišlje- nje sta- rješine	ŠROI (1)	ŠROI (2)
Pozitivni motivi	1,83	1,62	2,28	2,15	2,10	1,56	1,83
Negativni motivi	1,66	1,46	1,75	2,04	1,81	1,52	1,67

Kao što se iz tabele vidi, veća je prosječna snaga motiva koji potiču učenje (oni su i brojniji!) nego negativnih motiva koji učenje ometaju, odnosno pozitivni motivi više potiču učenje nego što ga negativni ometaju.

STUPNJEVI PODUDARNOSTI HIJERARHIJSKIH STRUKTURA MOTIVA ZA UČENJE POJEDINIH KATEGORIJA PITOMACA I PROCJENA STARJEŠINA

POZITIVNI MOTIVI

	Starješine	4. god. VA	3. god. VA	4. god. SVŠ
Starješine				
4. god. VA	.80			
3. god. VA	.84	.85		
4. god. SVŠ	.80	.64	.71	
3. god. SVŠ	.62	.48	.56	.78

Svi su koeficijenti značajni na nivou rizika manjem od 1 odsto.

NEGATIVNI MOTIVI

	Starješine	4. god. VA	3. god. VA	4. god. SVŠ
Starješine				
4. god. VA	.83			
3. god. VA	.78	.85		
4. god. SVŠ	.53	.49*	.52	
3. god. SVŠ	.37**	.73	.76	.54

Svi su koeficijenti značajni na nivou rizika manjem od 1 odsto osim * koji je značajan na nivou rizika od 2 odsto i ** koji nije značajan niti na nivou rizika od 5 odsto.

U daljnoj su obradi objedinjene liste za pitomce 3. i 4. godine Vojne akademije KoV i 3. i 4. godine Srednje vojne škole KoV te obje jedinice Škole rezervnih oficira inženjerije.

ZAJEDNIČKA RANG-LISTA POTICAJNIH FAKTORA UČENJA PITOMACA VOJNE AKADEMIJE (PROSJEČNA STAROST OKO 21 GODINA)

Rang	»Na učenje me najviše potiče...«	Prosječan stupanj izraženosti
1.	Želja da se što prije osamostalim.	2,22
2.	Želja da uspješno završim godinu.	2,08
3.	Želja za što boljom osposobljenošću za praksu.	1,71
4.	Želja za širokim obrazovanjem.	1,70
5.	Želja da budem koristan član našeg društva.	1,66
6,5	Dobra ocjena.	1,64
6,5	Saznanje da ću jednog dana komandovati, obrazovati i vaspitavati druge, pa zbog toga i sam moram znati što više.	1,64
8,5	Cilj školovanja.	1,54
8,5	Zadovoljstvo koje osjećam upoznavajući novo i nepoznato.	1,54
10.	Želja za znanjem.	1,51

**ZAJEDNIČKA RANG-LISTA POTICAJNIH FAKTORA UČENJA PITOMACA
SREDNJE VOJNE ŠKOLE (PROSJEČNA STAROST OKO 18 GODINA)**

Rang	»Na učenje me najviše potiče...«	Prosječan stupanj izraženosti
2.	Osjećaj sigurnosti kad dobro znam.	2,40
2.	Želja za znanjem.	2,40
2.	Želja da uspješno završim godinu.	2,40
4.	Želja da budem koristan član našeg društva.	2,36
5.	Želja da svojim znanjem pomognem i drugima.	2,22
6.	Saznanje da ću jednog dana komandovati, obrazovati i vaspitavati druge, pa zbog toga i sam moram znati više.	2,17
7.	Želja za što boljom osposobljenošću za praksu.	2,15
8.	Želja za širokim obrazovanjem.	2,12
9.	Osnovna organizacija SK,	2,00
10.	Pomisao na zadovoljstvo roditelja kad vide dobre ocjene.	1,90

Korelacije između cjelokupnih rang-lista poticajnih faktora učenja za pitomce Vojne akademije KoV i Srednje vojne škole KoV su visoke i značajne, međutim, nekoliko je karakterističnih razlika koje se mogu pripisati dobi pitomaca. Iako su i jedni i drugi jednako daleko od završetka školovanja, pitomcima Vojne akademije KoV želja za što skorijem osamostaljivanjem dominantan je motiv, dok kod pitomaca Srednje vojne škole KoV te želje uopće nema među prvih 10 motiva. Međutim njih još uvijek potiče na učenje pomisao na zadovoljstvo roditelja kad vide dobre ocjene, dok njihovim starijim drugovima (pitomcima VA) to (više) nije poticaj za učenje.

Ostali motivi su podjednako »raspoređeni« u obje strukture. Prevladavaju unutrašnji: želja za znanjem, širokim obrazovanjem, osjećaj sigurnosti kad se nešto dobro zna. Veliku poticajnu snagu ima saznanje da će jednog dana komandirati drugima pa zbog toga moraju znati što više. Na listama nema uobičajenih motiva srednjoškola u građanstvu, kao što je npr. očekivanje boljeg radnog mjesta,

jer početne su dužnosti svima jednake, a raspoređivanje u mjesto službovanja i kasnije napredovanje ovise i o drugim faktorima koji su, po mišljenju pitomaca, važniji od uspjeha tokom školovanja.

ZAJEDNIČKA RANG-LISTA OMETAJUĆIH FAKTORA UČENJA PITOMACA VOJNE AKADEMIJE

Rang	»U učenju me najviše ometa ...«	Prosječan stupanj izraženosti
1.	Dosadna predavanja.	1,82
2.	Nezanimljivo gradivo.	1,78
3.	Nedovoljno objašnjavanje gradiva koje poslije moram duže učiti.	1,64
4.	Loše vijesti od kuće.	1,62
5.	Neobjektivnost i nepravednost u ocjenjivanju.	1,58
6.	Problem s djevojkom.	1,56
7.	Hladan i nepristupačan odnos nastavnika.	1,53
8.	Obaveza da učim i kad mi se ne uči.	1,51
9.	Oduzimanje dozvole za izlazak u grad.	1,36
10.	Kad imam za idući dan mnogo da naučim.	1,30

ZAJEDNIČKA RANG-LISTA OMETAJUĆIH FAKTORA PITOMACA SREDNJE VOJNE ŠKOLE

Rang	»U učenju me najviše ometa ...«	Prosječan stupanj izraženosti
1.	Neobjektivnost i nepravednost u ocjenjivanju.	2,24
2.	Nedovoljno objašnjavanje gradiva koje moram duže učiti.	2,04
3.	Nezanimljivo gradivo.	1,90
4.	Preopširan nastavni program.	1,88
5.	Kad imam za idući dan mnogo da naučim.	1,86
6.	Loše vijesti od kuće.	1,84
7.	Obaveza da učim i kad mi se ne uči.	1,78
8.	Dosadna predavanja.	1,76
9.	Galama u sobi.	1,69
10.	Hladan i nepristupačan odnos nastavnika.	1,66

Učenje najviše ometa nezanimljivo gradivo i nedovoljno objašnjavanje gradiva koje se poslije mora duže učiti. Neobjektivnost i nepravednost u ocjenjivanju na vrhu su rang-liste kod mlađih pitomaca Srednje vojne škole KoV. Kod pitomaca Vojne akademije KoV taj je faktor na petom mjestu (iako pitomci VA polažu ispite nakon što odslušaju predmete, ocjenjuje se i tokom semestra tako da završne ocjene čine godišnja i ispitna ocjena, čime se povećava objektivnost u ocjenjivanju).

Specifične poteškoće u učenju kod pitomaca Srednje vojne škole KoV su: obaveza da se uči i kad im se ne uči, loše vijesti od kuće, a kod pitomaca Vojne akademije KoV: oduzimanje stalne dozvole za izlazak u grad i, vjerojatno s tim u vezi, problem s djevojkom.

ZAJEDNIČKA RANG-LISTA POTICAJNIH FAKTORA UČENJA PITOMACA ŠKOLE REZERVNIH OFICIRA

Rang	»Na učenje me najviše potiče...«	Prosječan stupanj izraženosti
1.	Želja da uspješno završim školovanje.	2,06
2.	Želja za znanjem.	1,86
3.	Želja da budem koristan član našeg društva.	1,80
4.	Cilj školovanja.	1,74
5,5	Želja da svojim znanjem pomognem i drugima.	1,72
5,5	Saznanje da ću jednog dana komandovati, obrazovati i vaspitavati druge, pa zbog toga i sam moram znati više.	1,72
7.	Osjećaj sigurnosti kad dobro znam.	1,63
8.	Želja za širokim obrazovanjem.	1,54
9,5	Želja za što boljom osposobljenošću za drugu fazu školovanja.	1,51
9,5	Činjenicu što sam pitomac moram opravdati.	1,51

ZAJEDNIČKA RANG-LISTA OMETAJUĆIH FAKTORA UČENJA PITOMACA ŠKOLE REZERVNIH OFICIRA

Rang	»U učenju me najviše ometa ...«	Prosječan stupanj izraženosti
1.	Preokupacije s vannastavnim obavezama (dežurstvo, čišćenje i sl.).	2,06
2.	Obaveza da učim i kad mi se ne uči.	1,76
3.	Loše vijesti od kuće.	1,70
4.	Nemogućnost adekvatnog zadovoljavanja spolnih potreba.	1,56
5.	Pretjerano insistiranje komandira kako moramo učiti.	1,54
6.	Dosadna predavanja.	1,53
7.	Preopširan nastavni program.	1,44
8.	Nezanimljivo gradivo.	1,42
9.	Problem sa djevojkom — suprugom.	1,34
10.	Nemogućnost izlaska u grad.	1,28

Želja za uspješnim završavanjem školovanja prva je u hijerarhiji pozitivnih motiva pitomaca Škole rezervnih oficira inženjerije. Većina njih prije dolaska u školu nije imala pojma o tome što ih čeka. Nevjerojatno je koliko oni ne povezuju pojam škole s učenjem i polaganjem ispita — to mnoge neugodno iznenadi. Nakon prvog šoka, koji obično brzo prođe, svi se naponi ulažu u uspješan završetak školovanja i cjelokupan rad je u toj funkciji.

U skladu s tim je i poredak negativnih motiva. Na prvom mjestu su preokupacije s vannastavnim obavezama (dežurstva, čišćenja i sl.) koje skraćuju vrijeme za učenje i frustriraju pitomce. Zanimljivo je da djevojka — supruga nema nikakvu poticajnu snagu na učenje pitomaca, ali kad u međusobnim odnosima nešto »škripi« — to veoma ometa učenje. Na učenje se negativno odražava i nemogućnost adekvatnog zadovoljavanja spolnih potreba.

**ZAJEDNIČKA RANG-LISTA POTICAJNIH FAKTORA UČENJA PITOMACA
PREMA MIŠLJENJU NJIHOVIH STAREŠINA**

Rang	»Pitomce na učenje najviše potiče...«	Prosječan stupanj izraženosti
1.	Želja za znanjem.	2,33
2.	Želja za što boljom osposobljenošću za praksu.	2,24
3.	Želja da budu korisni članovi našeg društva.	2,18
4.	Osećaj sigurnosti kad se dobro zna.	2,14
5.	Želja da se što prije osamostale.	2,10
6.	Želja za širokim obrazovanjem.	2,09
7.	Želja da se uspješno završi godina.	2,04
8.	Stalna dozvola za izlazak u grad.	1,99
9.	Zadovoljstvo koje se osjeća upoznavanjem novog i nepoznatog.	1,97
10.	Drugarski odnos nastavnika.	1,95

**ZAJEDNIČKA RANG-LISTA OMETAJUĆIH FAKTORA UČENJA PITOMACA
PREMA MIŠLJENJU NJIHOVIH NASTAVNIKA I STARJEŠINA**

Rang	»Pitomce u učenju najviše ometa...«	Prosječan stupanj izraženosti
1.	Neobjektivnost i nepravednost u ocjenjivanju.	2,14
2.	Obaveze da uče kad im se ne uči.	2,05
3.	Dosadna predavanja.	1,97
4.	Nezanimljivo gradivo.	1,91
5.	Hladan i nepristupačan odnos nastavnika.	1,86
6.	Nedovoljno objašnjavanje gradiva koje poslije moraju duže učiti.	1,73
7.	Galama u sobi.	1,69
8.	Spoznaja da će čitav život raditi ono što ne vole.	1,61
9.	Problem s djevojkom.	1,58
10.	Loše vijesti od kuće.	1,56

Nastavnici i starješine dobro poznaju strukturu motivacije pitomaca, tj. što ih i koliko u učenju potiče: RO (starješine — pitomci VA) = 0,86; RO (starješine — pitomci SVŠ) = 0,76, te što ih u učenju ometa: RO (starješine — pitomci VA) = 0,80; RO (starješine — pitomci SVŠ) = 0,61, što je u skladu s očekivanjem.

Nastavnici precjenjuju poticajnu snagu stalne dozvole za grad i svog drugarskog odnosa prema pitomcima (kod pitomaca je taj faktor na 18. mjestu na listi pozitivnih motiva, ali je zato »hladan i nepristupačan odnos nastavnika« među prvih 10 negativnih motiva!).

*

Iako postoje određene razlike u aktuelnoj hijerarhijskoj strukturi motiva za učenje kod pojedinih kategorija pitomaca, ovisno o njihovom položaju u sistemu vojnog školstva, općenito preovladava intrinzična (unutrašnja) motivacija, što je pozitivna tendencija.

Ispitivanje je pokazalo da starješine odlično poznaju što pitomce potiče na učenje, a što ih u učenju ometa, što je jedan od nužnih preduslova za uspješno odgojno djelovanje.

Literatura

1. Cvilić, Z.: *Motivacija učenika u samoupravnoj školi*, »Otokar Keršovani«, Rijeka, 1980.
2. Brijas, Z.: *Psihofiziologija rada*, IZ JAZU, Zagreb, 1968.
3. Grgin, T.: *Hijerarhija pozitivnih i negativnih motiva u učenju đaka osnovnih škola*, Zbornik radova: Dani psihologije 80/81, Zadar, 1982, str. 9—17.
4. Grgin, T.: *Aktuelna hijerarhija struktura pozitivnih i negativnih motiva učenja srednjoškolca na svršetku općeg i usmjerenog obrazovanja*, Zbornik radova: Dani psihologije 80/81, Zadar, 1982, str. 113—125.
5. Kvaščev, R.: *Sposobnosti za učenje i ličnost*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 1980.
6. Petz, B.: *Osnovne statističke metode*, IZ JAZU, Zagreb, 1970.
7. Popović, R.: *Osnovi vojne psihologije*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1973.